ясен, зменшення кровоточивості. Це підтверджує можливість його широкого застосування в практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фецич Л.Т. Состояние процессов перекисного окисления липидов при пародонтите //В сб: Компл. лечение и профилакт. стом. забол. / Мат. УП съезда стом. УССР , 1989. -с.108.

2. Бібік С.М., Фецич Л.Т., Васильєва В.В. Обгрунтування використання антиоксидантів в терапії захворювань пародонта// В зб: Актуальні проблеми в стоматології. Львів, 1992. -с.5

3. Кордис М.С., Хоменко І.Г., Чолій Л.Ф. «АЕКОЛ» в комплексному лікуванні захворювань пародонту// В зб: Актуальні проблеми в стоматології. Львів, 1992.- с.8

4. Сай В.Г., Свистун О.П., Денега І.С. Застосування АЕВІТу у комплексній терапії захворювань пародонту// В зб: Стоматологічні новини. Львів, 1994. -с.62-63

5. Свистун О.П., Синиця В.В. Застосування вітаміну Е при лікуванні гінгівітів// В зб. Стоматологічні новини. Львів, 1994. -с.5

6. Чучмай Г.С., Хмелевська С.С., Бібік С.М., і ін. Лечение заболеваний пародонта антиоксидантами пролонгированного действия/ Информационное письмо. Киев, 1990.

7. Данилевский Н.Ф., Колесова Н.В. – Особенности лечения генерализованного пародонта, обусловленные стадийност. патологического процесса/ Вісник стоматології №4, 2001. -с.17-20.

JIŘÍ TŮMA, ALENA TŮMOVÁ

VÝCHOVA KE ZDRAVÍ JAKO HODNOTA

Здоров'я людини розглядається як збалансований стан фізичного, душевного та соціального благополуччя. На формування здоров'я людини впливає багато аспектів, у тому числі спосіб життя, медико-профілактична поведінка, якість міжособистісних взаємовідносин, безпека особистості. Оскільки здоров'я є однією з основних передумов активного, задовільного життя і досягнення оптимальної продуктивності праці, тому пізнання і практичний вплив на розвиток охорони здоров'я стає пріоритетним завданням сьогоднішньої освіти.

Ключові слова: виховання, здоров'я, активний спосіб життя, цінності

Здоровье человека рассматривается как сбалансированное состояние физического, душевного и социального благополучия. На формирование здоровья человека влияет много аспектов, в том числе образ жизни, медико-профилактическое поведение, качество межличностных взаимоотношений, безопасность личности. Поскольку здоровье является одной из основополагающих предпосылок для активной, удовлетворительной жизни и для достижения оптимальной продуктивности труда, познание и практическое влияние на развитие здравоохранения становится приоритетной задачей сегодняшнего образования.

Ключевые слова: воспитание, здоровье, активный образ жизни, ценности

Human health is undrestood as balanced condition of physical, mental and social well-being. It consists of and is influenced by many aspects such as lifestyle, health oriented behaviour, quality of interpersonal relationships, individual's safety. Learning about and practical influencing of the health improvement and its protection have become the priorities of education because health is fundamental prerequisite for active, satisfying life as well as optimal work performance.

Key words: habit formation, education, health, active lifestyle, values

Zdraví člověka je chápáno jako vyvážený stav tělesné, duševní a sociální pohody. Je utvářeno a ovlivňováno mnoha aspekty, jako je styl života, zdravotně preventivní chování, kvalita

mezilidských vztahů, bezpečí jedince. Protože je zdraví základním předpokladem pro aktivní, uspokojivý život a pro optimální pracovní výkonnost, stává se poznávání a praktické ovlivňování rozvoje a ochrany zdraví prioritami vzdělávání.

Klíčová slova: výchova, vzdělání, zdraví, aktivní životní styl, hodnoty

Vzdělávací oblast přináší základní podněty pro ovlivňování zdraví (poznatky, činnosti, způsoby chování), s nimiž se jedinci seznamují, učí se je využívat a aplikovat ve svém životě [1]. Výchova ve vzdělávací oblasti směřuje především k tomu, aby žáci poznávali sami sebe jako živé bytosti, aby pochopili hodnotu zdraví, smysl zdravotní prevence i hloubku problémů spojených s nemocí či jiným poškozením zdraví [2]. Žáci se seznamují s různým nebezpečím, které ohrožuje zdraví v běžných i mimořádných situacích, osvojují si dovednosti a způsoby chování (rozhodování), které vedou k zachování či posílení zdraví, a získávali potřebnou míru odpovědnosti za zdraví vlastní i zdraví jiných. Jde tedy z velké části o poznávání zásadních životních hodnot, o postupné utváření postojů k nim a o aktivní jednání v souladu s nimi. Naplnění těchto záměrů je v základním vzdělávání nutné postavit na účinné motivaci a na činnostech a situacích posilujících zájem žáků o problematiku zdraví [3]. Při realizaci této vzdělávací oblasti je třeba klást důraz především na praktické dovednosti a jejich aplikace v modelových situacích na každodenní život. Proto je velmi důležité, aby celý život byl ve shodě s tím, co se žáci o zdraví učí a co z pohledu zdraví potřebují [4].

Zpočátku musí být vzdělávání silně ovlivněno kladným osobním příkladem učitele, jeho všestrannou pomocí a celkovou příznivou atmosférou ve škole. Později přistupuje důraz i na větší samostatnost a odpovědnost jedinců v jednání, rozhodování a činnostech souvisejících se zdravím. Takto chápané vzdělávání je základem pro vytváření aktivních přístupů k rozvoji i ochraně zdraví. Vzdělávací oblast zaměřená na zdraví by měla být zohledněna, vymezena, realizována v souladu s věkem jedinců a spojena s ostatními vzdělávacími oblastmi [5].

Výchova ke zdraví přináší základní poznání o člověku v souvislosti s preventivní ochranou jeho zdraví [6]. Učí žáky aktivně rozvíjet a chránit zdraví v propojení všech jeho složek (sociální, psychické a fyzické) a být za ně odpovědný. Svým vzdělávacím obsahem bezprostředně navazuje na obsah vzdělávací oblasti člověk a jeho svět. Žáci si upevňují hygienické, stravovací, pracovní i jiné zdravotně preventivní návyky, rozvíjejí dovednosti odmítat škodlivé látky, předcházet úrazům a čelit vlastnímu ohrožení v každodenních i mimořádných situacích [7]. Rozšiřují a prohlubují si poznatky o rodině, škole a společenství vrstevníků, o přírodě, člověku i vztazích mezi lidmi a učí se tak dívat se na vlastní činnosti z hlediska zdravotních potřeb a životních perspektiv dospívajícího jedince a rozhodovat se ve prospěch zdraví [8].

Vzhledem k individuálnímu i sociálnímu rozměru zdraví je vzdělávací obor Výchova ke zdraví velmi úzce propojen s průřezovým tématem osobnostní a sociální výchova. Jako součást komplexnějšího vzdělávání žáků v problematice zdraví směřuje na jedné straně k poznání vlastních pohybových možností a zájmů, na druhé straně k poznávání účinků konkrétních pohybových činností na tělesnou zdatnost, duševní a sociální pohodu [9]. Pohybové vzdělávání postupuje od spontánní pohybové činnosti žáků k činnosti řízené a výběrové, jejímž smyslem je schopnost samostatně ohodnotit úroveň své zdatnosti a řadit do denního režimu pohybové činnosti pro uspokojování vlastních pohybových potřeb i zájmů, pro optimální rozvoj zdatnosti a výkonnosti, pro regeneraci sil a kompenzaci různého zatížení, pro podporu zdraví a ochranu života [10]. Předpokladem pro osvojování pohybových dovedností je v základním vzdělávání žákův prožitek z pohybu a z komunikace při pohybu, dobře zvládnutá dovednost pak zpětně kvalitu jeho prožitku umocňuje. Charakteristické pro pohybové vzdělávání je rozpoznávání a rozvíjení pohybového nadání, které předpokládá diferenciaci činností i hodnocení výkonů žáků. Neméně důležité je odhalování zdravotních oslabení žáků a jejich korekce v běžných i specifických formách pohybového učení - v povinné tělesné výchově, případně ve zdravotní tělesné výchově [11]. Proto se nedílnou součástí tělesné výchovy stávají korektivní a speciální vyrovnávací cvičení, která jsou podle potřeby preventivně využívána v hodinách tělesné výchovy pro všechny žáky nebo jsou zadávána žákům se zdravotním oslabením místo činností, které jsou kontraindikací jejich oslabení [12].

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků tím, že vede žáky k: poznávání zdraví jako nejdůležitější životní hodnoty, pochopení zdraví jako vyváženého stavu tělesné [13], duševní i sociální pohody a k vnímání radostných prožitků z činností podpořených pohybem, příjemným prostředím a atmosférou příznivých vztahů, poznávání člověka jako biologického jedince závislého v jednotlivých etapách života na způsobu vlastního jednání a rozhodování, na úrovni mezilidských vztahů i na kvalitě prostředí [14], získávání základní orientace v názorech na to, co je zdravé a co může zdraví prospět, i na to, co zdraví ohrožuje a poškozuje, využívání osvojených preventivních postupů pro ovlivňování zdraví v denním režimu [15], k upevňování způsobů rozhodování i jednání v souladu s aktivní podporou zdraví v každé životní situaci i k poznávání a využívání míst souvisejících s preventivní ochranou zdraví, propojování zdraví i zdravých mezilidských vztahů se základními etickými a morálními postoji, s volním úsilím atd., chápání zdatnosti, dobrého fyzického vzhledu i duševní pohody jako významného předpokladu pro výběr partnera i profesní dráhy [16], pro uplatnění ve společnosti atd., aktivnímu zapojování do činností podporujících zdraví a do propagace zdravotně prospěšných činností ve škole i v obci.

LITERATURA

1. AMIS, J. *Sport, stát, společnost.* 1. vyd. Praha: FTVS UK, 2000. s. 20-30.
2. MACHOVÁ, J. a kol. *Výchova ke zdraví.* 1. vyd. Praha: Grada, 2009. s. 15-78.
3. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí.* 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 78-123.
4. NEKOLA, J. *Prevence dopingu ve sportu.* 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, FTVS, 2007. s. 5-68.
5. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 4-78.
6. NEŠPOR. K. *Pohybová cvičení a jóga v prevenci a léčbě závislostí.* Čes. slov. Psychiat., 2005, roč. 101, č. 5. s. 268-270.
7. NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky.* 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 44-78.
8. PYŠNÝ, L. *Doping, zdraví, výkon.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999. s. 45-86.
9. PYŠNÝ, L. *Doping, rizika zneužití.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 45-58.
10. SARIKAYA, H., PETERS, CH., SCHULZ, T. *Biomedical side Effects of Doping.* Munich: International Symposium, October 21, 2006. s. 78-99.
11. SCHREIBER, D. *Uzdravení bez léků.* 1. vyd. Praha: Portál,2005. s. 58-45.
12. SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. s. 87-97.
13. SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 58-102.
14. TOMLINSON, J. *Globalization and Culture.* Cambridge: Polity Press, 1999. s. 15-58.
15. VANDERPLASSCHEN, W., DE MAEYER, J. *Případová práce.*(case management) s uživateli drog v praxi – co se za nimi skrývá? Adiktologie, 2007, roč. 7, č. 4. s. 497-498.
16. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie.*1. vyd. Grada: 2008. s. 54-78.

Л.Т.ШЕВЧУК, Я.В.ШЕВЧУК

СМЕРТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ У ТРАНСПОРТНИХ НЕЩАСНИХ ВИПАДКАХ: ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ, ЗАХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Розглядаються територіальні та інші особливості смертності населення України у транспортних нещасних випадках. Аналізуються нормативно-правові акти забезпечення безпеки дорожнього руху. Пропонуються заходи попередження смертності від транспортних нещасних випадків.

Ключові слова: смертність, населення, транспортні випадки, безпека дорожного руху.

Рассматриваются территориальные и другие особенности смертности населения Украины в транспортных несчастных случаях. Анализируются нормативно-